

Tako postanejo zahteve delavstva po izboljšanju delovnih pogojev in višjih mezdah zahteve vsega slovenskega delovnega ljudstva v mestih in podeželju. S tem pa postanejo naši socialni problemi del narodnostnega — slovenskega vprašanja.

Današnje stanje v industriji Slovenije ni samo plod svetovne gospodarske krize, marveč v veliki meri tudi posledica današnjega političnega položaja slovenskega naroda.

Slovensko delavstvo stoji s svojimi zahtevami sredi ostalih plasti slovenskega naroda in njegovih političnih in gospodarskih zahtev, ki so prav tako tudi zahteve delavstva, ter jih bo ravno ono, na čelu slovenskega delovnega ljudstva, tudi dokončno rešilo.

„Pesmi“ 1854

Av g. Pir jevec

(Konec)

A zakaj se tudi 1854. leta ni javil k maturi? Na to vprašanje nam daje odgovor pismo, ki ga je pisal teolog Janez Valjavec 28. julija 1854 svojemu in Levstikovemu prijatelju Dragotinu Rudežu: „... Levstika... bi bil pozdravil... Levstik jo je bil iz Ljubljane potegnil in je dolgo časa na svojim rojstnim kraji bil; mature se še dozdej ni podstopil in mu bo toraj terdo šlo za njo, ker zmiraj več tirjajo od ljudi in bolj in bolj ojstri proti nekterim postajajo...“²⁸

Valjavec nam je navedel dva vzroka, ki sta Levstiku zagrenila maturo. Prvi vzrok, da „zmiraj več tirjajo od ljudi“, nam je tudi iz ministrskih odlokov znan, ki so od leta do leta maturo poostrili. Nov nam je drugi vzrok, da namreč „bolj in bolj ojstri proti nekterim postajajo“. Valjavec sam je štel tudi Levstika med one, ki bi bili deležni posebne „ojstrosti“, in brez dvoma se je tega zavedal tudi Levstik sam. Ob enem nam je Valjavčeva ugotovitev dokaz, kako je reakcija pronicala vedno globlje in si utrla pot tudi v šole. Levstik je imel že iz Alojzijevišča označbo človeka, ki „kvarno“ vpliva na svoje součence, kar je dobro vedel katehet Anton Globočnik, ki je poučeval v vseh višjih razredih verstvo, in kar so verjetno vedeli tudi drugi profesorji. In na take ljudi, kot je bil mladi Levstik, je gotovo „ojstro“ pazila večina mož, ki je dobivala svoj kruhek od vlade, katera je razpredla gosto zaupniško in policijsko

²⁸ Turk A., Nekaj o Levstiku kot kandidatu teologije. ČZN XX (1925), 94.

mrežo, da je do vseh podrobnosti nadzorovala versko, politično in moralno mišljenje in dejanje državljanov. Ne pozabimo tudi, da smo leta 1854 tik pred konkordatom!

Ko je ostal Levstik tudi 1854. leta brez mature, je „v svoji obupnosti menda storil čuden, skoraj nerazumen korak. Šel je v Olomuc, v nemški viteški red: pač tako, kakor stopi popotnik, ko ga zadene nevihta na polju, pod prvo, bližnjo streho, ki jo ugleda.“²⁹ Tako Stritar! A tudi Janez Valjavec se je zamislil nad Levstikovo odločitvijo: „... Levstik pa pojde, kakor Ti je menda že znano“, piše Rudežu, „k'ordnu nemških ritarjev' za duhovna v Beč. Kej čudno, ne vém, kako se bota kej gledala s teologijo.“³⁰

Levstik ni šel v ljubljansko semenišče, saj v Ljubljani so vedeli o njem, da „kvarno“ vpliva na součence in da se njegovo mišljenje ne sklada z duhovniškim poklicem; torej stran od Ljubljane, stran iz mesta, kjer je dobil prvi pečat puntarja, stran od ljudi, katerim se ni zdel versko zanesljiv! Zato se je odločil, da pojde študirat teologijo kot štipendist nemškega viteškega reda; želel si je kot njegov „Popotnik“ v „Pesmih“, videti in skušati tuje kraje in ljudi, upal je, da bo prišel v univerzitetno mesto, kjer bo mogel poslušati tudi predavanja na filozofski fakulteti, mislil je morda na Dunaj, ki ga imenuje tudi Valjavec, kjer je imel veliki mojster nemškega viteškega reda, nadvojvoda Maksimilijan d'Este, palačo, v kateri je Levstik res bival skoraj ves september 1854. leta.

V prvi polovici 1854. leta je Levstik privatno poučeval v Ljubljani in se pripravljaj na maturo. Ob enem je imel v rokah drugo, mnogo važnejše delo: izbiral in popravljaj je svoje pesmi, ki jih je bil še pred 1854. letom objavil v „Sloveniji“, „Ljubljanskem časniku“, „Slovenski Bčeli“ in drugod ter jih je s še neobjavljenimi in novimi pesnitvami povezal v zbirko „P e s m i“.

O postanku in usodi Levstikovih „Pesmi“ smo imeli do zdaj sledeče avtentične vire:

1.) Prvo naznanilo o „Pesmih“ so prinesle Novice 3. junija 1854, ko so poročale o Hašnikovi zbirki „Dobrovoljke“: „... Tudi od dveh mladih pesnikov, ki sta se že z marsikako pesmico prikupila bravcem domače poezije, pridejo pesmi na svitlo; gosp. M. Valjavcove v založbi gosp. Giontini-ta; gosp. Levstikove v založbi gosp. Blaznika.“³¹

²⁹ Stritar, Levstik. Berilo v Slovenskem klubu na Dunaju. Zbrani spisi VII, 149.

³⁰ Turk, l. c.

³¹ Prim.: Žigon, Iz dijaških let Levstikovih, Slovan 1916, 157.

2.) 28. julija je pisal teolog Janez Valjavec Dragotinu Rudežu: „... To si bral v ‚Novicah‘, de bodo njegove (t. j. Levstikove) pesmi na svetlo prišle; marsikater si jih bo umislil ker so ljudjé neizrečno radovedni na njegova stvarjenja!...“³²

3.) 18. nov. je prinesla 35. številka Oglasnika k 92. listu Novic naznanilo Blaznikove založbe, da se dobivajo Levstikove „Pesmi“ za 30. krajcerjev. Drugič in zadnjič jih je naznanil Blaznik v 38. št. Oglasnika k 96. listu Novic od 2. decembra. Oglasnik je izšel tisto leto še dvakrat, a brez priporočila „Pesmi“.³³

O usodi „Pesmi“ na ljubljanski gimnaziji je pisal sedmošolec Stritar Levstiku v Olomuc. To pismo, edini sodobni opis priče vseh dogodkov na gimnaziji, ni ohranjeno, nadomestijo nam ga sledeči trije viri (št. 4, 5, 6).

4.) Levstikov odgovor Stritarju iz Olomuca, napisan 18. decembra 1854.³⁴

5.) Berilo „Levstik“, ki ga je imel Stritar na Dunaju v Slovenskem klubu po Levstikovi smrti.³⁵

6.) Levstikovo pismo Vaclavu Hanku od 30. januarja 1855,³⁶ kjer beremo edini sodobni a le kratki opis dogodkov na ljubljanski gimnaziji in v Olomucu.

7.) Blaznikovo pismo Levstiku z dne 6. februarja 1855.³⁷

8.) Levstikovo pismo Hanku od 22. aprila 1855.³⁸

Iz ohranjenega gradiva (št. 1—8) in iz cele situacije moremo ugotoviti, da nam še danes manjkajo sledeči viri:

1.) Pogodba med Levstikom in Blaznikom, ki sta jo imela „v protokolu“, kakor piše Levstik Stritarju.

2.) Vsa Levstikova pisma Blazniku in Blaznikovi odgovori razen pisma od 6. februarja 1855 (gl. gori pod št. 7).

3.) Cenzurni akti: Levstik piše Stritarju 18. decembra 1854 (gl. gori št. 4.), da je njegova knjiga „dvé cenzuri, pri policiji in poglovarji prebila“.

4.) Dve Levstikovi pismi Bleiweisu z vprašanjem, kaj i kako se o mojih pesmih godi?“

5.) Vsa Stritarjeva pisma Levstiku in Levstikovi odgovori razen pisma od 18. decembra 1854 (gl. gori št. 4).

³² Turk, l. c.

³³ Grafenauer, ZMS XI, 273.

³⁴ Levstikova pisma, Ljubljana 1931, 460—5.

³⁵ LZ 1889; Stritar, Zbrani spisi VII, 139—177.

³⁶ LZ 1889; Stritar, Zbrani spisi VII, 139—177.

³⁷ Levstikova pisma, 124—5.

³⁸ Žigon, Carniola N. v. III (1912), 162.

³⁹ Levstikova pisma, 126.

6.) Konferenčni zapisnik o dogodkih na ljubljanski gimnaziji.

7.) Ljubljanska denunciacija v Olomuc in olomuški akti o Levstikovi izključitvi.

8.) Levstikovo pismo V. F. Klunu, ali bi sprejel v Laibacher-Zeitung odgovor na konfiskacijo „Pesmi“.

V novejšem času je te vrzeli izdatno izpopolnil g. Albin Prepeluh, ki je našel v arhivu Blaznikove tiskarne, kjer se zdaj tudi hranijo, sedem Levstikovih pisem Blazniku, dva Blaznikova koncepta za odgovor Levstiku, tri Blaznikove kalkulacije, oziroma obračune o tisku in stroških za „Pesmi“ in en Bleiweisov list Blazniku, skupno torej trinajst dokumentov, ki nam vsi govorijo o natisu in usodi Levstikove pesniške zbirke.

V že omenjenem „Koledarčku“ za leto 1854. si je zabeležil Levstik v „dnevniku“ za mesec maj:

G. Blazniku v založbo: „Pesmi“

9. maja je torej Levstik dal svoje pesmi Blazniku v založbo. Dan popreje, 8. maja, sta sklenila Blaznik in Levstik pogodbo o natisu in založbi „Pesmi“. Rokopis je oddal seveda Blazniku že prej, morda v drugi polovici meseca aprila, morda še prej. Blaznik pa, ki ni imel in si tudi ni lastil sodbe o pesmih, jih je dal Bleiweisu v pregled in prejel od njega sledeči nedatirani list:

I.

Ich habe Levstik's Gedichte durchgesehen und gefunden, daß Levstik zu den besten slov. Dichtern gehört. Die vorliegenden Dichtungen sind ganz im Prešern'schen Genre gehalten, der an³⁹ Levstik jedenfalls den talentvollsten Nachfolger hat.

Dr. Bleiweis⁴⁰

Ali je to res Bleiweisova ocena? Ocena tistega Bleiweisa, ki je poveljeval Koseskega? Ali ne govori morda kdo drugi, ki mu je Bleiweis pokazal Levstikov rokopis, ali ga prašal za nasvet in ki mu je navdihnil to sodbo? Ali je vplivala na Bleiweisa Trdinova sodba (1850) o pesniku Gornickem (Levstiku), da spada med najbolj zmožne mlade pesnike in da kažejo njegove pesmi pravi pesniški poklic? Naj bo stvar kakorkoli, Bleiweisova ocena je odprla Levstikovi zbirki pot, Blaznik se je odločil, da jo založi in si sestavi proračun:

³⁹ an: prvotno morda in.

⁴⁰ Pismo je pisano v gotici, samo imena in slov. v latinici.

II.

Berechnung für Hr. Levstik's Gedichte.

6 Bogen. kl. 8°. Nr. 38 ff.

500 Ex. Auflage	4 f. — Pap.	}	der Bogen
	3 „ 30 Satz		
	4 „ 30 Druck		
	<u>12 f.</u>		
			= 72 f. — Druck
			20 „ — Honorar
			5 „ — Umschlag
			<u>25 „ Band. á 3 kr.</u>
			122 + 20% ⁴¹
			<u>24</u>
			146 = 150 fl.

150 60		
5,00	90,00	18 kr.
	40	

Verkaufspreis 40 kr.

250			
40			
6	1000,0	166	plus 16 fl.?
	40		

Po tej kalkulaciji bi bili znašali stvarni stroški za papir, stavek, tisk, ovoj in vezavo 500 izvodov „Pesmi“ s honorarjem vred 122 fl. Tej vsoti je prištel Blaznik še 20 odstotkov in jo zaokrožil od 146 fl navzgor na 150 fl. Eden izvod bi ga tedaj stal 18 krajcarjev. Ako bi prodajal pesmi po 40 krajcarjev, tako je Blaznik kalkuliral, bi imel že 16 fl dobička, ko bi prodal polovico naklade. Vendar ni bila ta kalkulacija popolnoma pravilna, ker se Levstik ni zadovoljil s honorarjem 20 fl, pobotala sta se za 35 fl, kar je bilo zabeleženo v „protokolu“, kakor je pisal Levstik Stritarju. Pogodbo sta sklenila Blaznik in Levstik v ponedeljek, 8. maja. Prihodnji dan je Levstik poslal Blazniku izjavo, ki nam nadomešča vsaj deloma pogodbo, akoravno niso iz nje razvidni natančnejši pogoji glede naklade, eventualnega drugega natisa in drugih podrobnosti:

⁴¹ Prvotno 10%.

III.

An Herrn Josef Blasnik Buchdrucker
in Laibach.

Ich bin mit den gestern mit einander festgestellten Bedingungen in Bezug des⁴² Druckes meiner Gedichte: „Pesmi“, vollkommen zufrieden und trete sie in Ihr volles Eigenthum ab.

Zeichne

Laibach am 9. Mai 1854.

Franz Levstik.⁴³

Honorar bezahlt 35 f.⁴⁴

V šolskem letu 1853—54, v letu „Pesmi“, se je na ljubljanski gimnaziji vršila pismena matura od 21. do 24. junija, ustna matura od 24. do 26. julija in 29. julija se je zaključilo šolsko leto s slavnostnim razdeljevanjem daril.⁴⁵ Kot privatni učitelj je Levstik vsekakor čakal v Ljubljani na konec šolskega leta in odšel prve dni avgusta v svoj rojstni kraj, odkoder je pisal Blazniku za korekture:

IV.

Euer Wohlgeborn!

Ich gebe Ihnen hiemit zu wissen, daß ich mich jetzt in Laschitsch befinde. Ich erwarte täglich die Korrektur, ersuche Sie also, sobald als möglich, mit dem Drucke zu beginnen, weil ich, wie leicht zu denken, am allerliebsten selbst den Druck corrigiren wollte, im September aber komme ich höchstwahrscheinlich nach Wien oder sonst wohin und somit viel lieber jetzt corrigiren wollte. Am allerliebsten wäre es mir, mit Ende August zu beenden. Mit Hochachtung

Euer Wohlgeborn

Laschitsch am 7. August

1854.

ergebenster

Fr. Levstik⁴⁶

Blaznikovega odgovora na to pismo nimamo, zato poglejmo zopet v „Koledarčik slovenski za leto 1854“, kjer imamo v „dnevniku“ za mesec avgust sledeče Levstikove beležke:

⁴² *des*: prvotno *der*.

⁴³ „Pesmi“ in Levstikov priimek v latinici, vse drugo v gotici.

⁴⁴ Pripisano z Blaznikovo roko.

⁴⁵ Program ljubljanske gimnazije 1854, 26.

⁴⁶ Podpis v latinici, vse drugo v gotici.

12. 1. Bogen der Correctur von Laib.
der „Pesmi“ samt Billet.
2. Emil. & 7 & 11. etiam. inamorado diabolo
presso il mangiar latte.⁴⁷ Avul-
si capilli.
7. Brief nach Laib. Blasnik. & nach Stara
vas Turk.
15. do nach Laib. Blasnik samit Correct
retour.

Na pismo od 7. avgusta (naša št. IV.) je dobil torej Levstik 12. avgusta Blaznikov listek in prvo polo „Pesmi“, ki jo je vrnil 13. avgusta v Ljubljano s posebnim pismom. Blaznikov listek in Levstikovo pismo od 13. avgusta nista ohranjena. Le prvo polo „Pesmi“ je korigiral Levstik sam, ostalih pol pa ni nikdar prejel v korekturo, kar je potrdil v pismu, ki ga je poslal Stritarju iz Olomuca.⁴⁸

Blazniku se s tiskom ni mudilo. Skoraj ves mesec avgust je bil Levstik še v Retjah, ne da bi bil prejel korekturo druge pole. Zadnje dni avgusta se je oglasil v Ljubljani in je od tam potoval v Olomuc, Brno in na Dunaj, odkoder je kot „študent“, stanujoč v palači velikega mojstra nemškega viteškega reda, nadvojvoda Maksimilijana d'Este, zopet pisal Blazniku za korekturo:

V.

Wien am 10. Septbr 1854.

Euer Wohlgeborn!

Als ich das letzte Mal in Laibach war, hoffte ich nicht so lange auszubleiben, indessen die Umstände haben sich geändert; ich sah derweit schon Olmütz und Brünn und nun befinde ich mich wieder in Wien. Ich hoffte diesen Herbst noch Krain zu sehen, darum schrieb ich nichts, allein erst⁴⁹ heute erfahre ich, daß ich darauf verzichten muß. Ich bleibe bis zum 25. dieses in Wien, dann gehe ich wieder nach⁵⁰ Olmütz. Haben Euer Wohlgeborn derweil schon etwas gedruckt, so bitte ich mir sogleich nach Wien zu schicken, meine Adresse lautet: Franz Levstik, Studierender, Vorstadt⁵¹ Landstrasse, Reben-gasse, Palais des Erzherzogs Maximilian d'Este, N° 475. in Wien.

Ich bleibe Euer Wohlgeborn Ergebenster

Franz Levstik⁵²

⁴⁷ pred latte prečrtan il.

⁴⁸ Levstikova pisma, 262: „...sim samo prvo polo sam v korekturi imel...“

⁴⁹ prvotno: erste.

⁵⁰ nach iz in...

⁵¹ pred Vorstadt prečrtan Va.

⁵² Levstikov priimek in nadvojvodovo ime v latinici, istotako označba meseca v datumu, vse drugo v gotici.

Že 7. avgusta je pisal Levstik Blazniku, da pojde verjetno septembra na Dunaj ali sicer kam drugam. 10. septembra je res že bil na Dunaju, a še poprej v Olomucu in Brnu. Ali je potoval že kot štipendist in na poziv nemškega viteškega reda, ali je potoval na svoje stroške, da se javi svojim bodočim predstojnikom? Jeseni je upal priti še enkrat na Kranjsko, a 10. septembra je zvedel, da ostane samo še petnajst dni na Dunaju in se mora potem vrniti v Olomuc v prvi letnik teologije. To prvo Levstikovo bivanje na Dunaju je verjetno oni „noviciat“, ki ga je imel v mislih Levec, trdeč, da ga je prebil na Dunaju „pri jezuitih v palači vojvode Modeneškega v Beatričinah ulicah na Kostanjevici“.⁵³ Iz cele situacije se vidi, da ni šlo za kak novicijat, ki ga Levstik sploh delal ni, in da se je moral v Olomucu in na Dunaju pač javiti in predstaviti onim, ki so odločali o sprejemu v nemški viteški red. Ukaz pa, naj odpotuje 25. septembra v Olomuc, ki ga je prejel Levstik 10. septembra, nam samo dokazuje, da so bile na ta dan izpolnjene vse formalnosti za Levstikov sprejem kot klerik nemškega viteškega reda.

Blazniku se ni mudilo. Tudi na to pismo ni dobil Levstik korektur, zato jih je pred odhodom v Olomuc še enkrat zahteval in zopet povedal Blazniku, da hoče sam opraviti korekturo svojega dela. K pismu so ga podžgale tudi novice o domačih homatijah.

VI.

Wien am 25.⁵⁴ Septbr 1854.

Euer Wohlgeborn!

Ich erwartete täglich einen Bericht über mein Werk, doch da ein solcher nicht erfolgt ist, so ersuche ich, Euer Wohlgeborn mögen⁵⁵ mir unter Kreuzband die Korrektur nach Olmütz schicken, meine Adresse ist: Hörer des ersten Jahrganges der Theologie zu Olmütz; denn ich will das Werk jedenfalls selbst korrigieren. Noch eine Bitte hätte ich an Sie. Weil⁵⁶ ich Niemandem meinen⁵⁷ Vertrag mit Ihnen bekannt gegeben, so musste ich hier in Wien zu meinem Leidwesen erfahren, daß meine Angehörigen gesonnen seien, auf meine vermeintliche, weiß der Teufel von wem vorgelogene Forderung, bei Euer Wohlgeborn, nach meiner Abreise Anspruch zu machen. Sollte sich also, trotzdem daß ich den⁵⁸ Leuten schrieb: ich habe nichts mehr zu fordern, doch Jemand melden, so weisen Sie ihn⁵⁹ ganz einfach ab und sagen, Euer Wohlgeborn hätten nur mit mir, sonst mit Niemandem einen Kontrakt geschlossen, und erklären⁶⁰ gefälligst, Sie seien

⁵³ Levstik, Zbrani spisi V, 316.

⁵⁴ 5 popravljeno iz 4.

⁵⁵ prvotno: *möge*.

⁵⁶ prvotno morda: *w... mesto W...*

⁵⁷ pred *meinen* je prečrtan *uns*.

⁵⁸ pred *den* je prečrtan *Ihnen*.

⁵⁹ *ihn* pozneje vrinjen nad črto.

⁶⁰ prvotno: *sagen*.

nicht gesonnen, andern Leuten Ihre Angelegenheiten auseinanderzusetzen, wieviel Sie gezählt hätten, wieviel Sie noch zu zahlen⁶¹ verpflichtet seien. Unsere Sachen sind in dieser Beziehung ganz richtig, ich habe n i c h t s mehr zu fordern, aber ich wollte nicht gerne sehen, daß jeder Hahn von meinem Honorar krähen würde, darum ersuche ich höflichst⁶² Euer Wohlgeborn davon Niemandem was bekannt zu geben.

Euer Wohlgeborn

ergebenster
Fr. Levstik⁶³

18. novembra je prinesel „Oglasnik“ k 92. številki Novic Blaznikovo naznanilo, da se v njegovi založbi dobivajo Levstikove „Pesmi“ in da veljalo 30 krajcarjev. Dva dni pozneje, 20. novembra, je Levstik, ves zaskrbljen, da bo tisk nekorekten, prosil Blaznika, naj mu pošlje tri izvode „Pesmi“:

VII.

Olmütz am 20. November 1854.

Euer Wohlgeborn!

So eben gelange ich zur Kenntnis, daß meine Gedichte schon durch Ihre Presse veröffentlicht sind. Sollte das wahr sein, so bitte ich, mich darüber, so bald als möglich, zu benachrichtigen. Ich fürchte sehr, daß der Druck unkorrekt ausgefallen sein wird. Ich ersuche Euer Wohlgeborn höflichst mir drei Exemplare per Post zu schicken, daß ich doch sehe, in was für einem Kleide die Kinder meiner Laune Ihre Presse verlassen haben. Von⁶⁴ dem Werke, dessen ich gegen Ende Juli d. J. als fast schon fertig erwähnt hatte, kann vorläufig keine Rede sein, weil alle meine Schriften ohne mein Verschulden in Krain geblieben sind. Sie wollen auch gefälligst beifügen, was von der Abnahme zu hoffen sei, die ich Ihnen so günstig als möglich vom Herzen wünsche. Auch ersuche ich Sie, die Exemplare so zu schicken, daß man meinen Namen vor der Aufreißung des Kreuzbandes nicht wird lesen können; ich habe guten Grund dazu.

Euer Wohlgeborn

ergebenster
Levstik⁶⁵

Meine Adresse:

Franz Levstik

Deutschritterordens — Kleriker

im F. E.⁶⁶ Seminär

zu Omütz
in Mähren.

⁶¹ pred zahlen prva poteza velike črke Z.

⁶² l popravljn iz f.

⁶³ Razen Levstikovega priimka vse v gotici.

⁶⁴ n iz m.

⁶⁵ Razen Levstikovega priimka vse v gotici.

⁶⁶ F. E. pozneje vrinjeno.

Kdo je Levstiku sporočil, da so „Pesmi“ izšle? Na Novice ni bil naročen,⁶⁷ tudi niso mogle priti Novice v dveh dneh iz Ljubljane v Olomuc, ker je rabilo pismo iz Olomuca v Ljubljano v onih časih teden dni⁶⁸ in pismo z Dunaja v Ljubljano nekako pet dni.⁶⁹ Levstik je moral dobiti vest, da so izšle njegove pesmi, od drugod, in njegov dopisnik mu je moral to sporočiti, predno je izšel „Oglasnik“ in vsaj teden dni predno je prosil Levstik Blaznika za tri izvode „Pesmi“, to je osem dni pred 20. novembrom, tako da nam mora veljati 13. november 1854 kot dan, ko so „Pesmi“ prišle v javnost, ali vsaj kot terminus post quem non. Kdo je Levstika obvestil, da so „Pesmi“ izšle, ne bo težko dognati, bil je to pač Stritar, ki pravi o onih dneh: „Ni čudo, da se je mladi pesnik (t. j. Levstik) živo zanimal, kako se godi njegovim prvencem. Pridno mi je dopisoval ter me povpraševal, jaz sem mu pa odgovarjal ravno tako pridno...“,⁷⁰ kar more pač veljati tudi za dobo pred konfiskacijo „Pesmi“.

Težje bo dognati, katero delo je Levstik že ob koncu julija omenil Blazniku kot „skoraj izgotovljeno“ in mu ga verjetno mislil ponuditi v založbo. Ali datira morda Junte z vendar že v leto 1854? Ali je Levstik že tedaj mislil na Bučelstvo? Kratke beležke o čebelarstvu najdemo že v Koledarčku za leto 1854. v „dnevnikih“ za mesec julij in december. Ali je pisal že julija 1854 Martina Krpana?⁷¹ Ali je morda mislil gradivo, ki ga je pozneje združil z naslovom „Spomini o verah in mislih prostega naroda“?⁷²

Šele po prejemu tega pisma se je zganil tudi Blaznik. Poslal je Levstiku tri izvode „Pesmi“ in mu pisal pismo, ki ga sicer v Levstikovi zapuščini ni, a ohranil se nam je Blaznikov koncept. Koncept ni datiran, a ker vemo, da je rabilo pismo iz Olomuca v Ljubljano nekako teden dni, smemo sklepati, da ga je Blaznik napisal 28. novembra in da je Levstik dobil svoje „Pesmi“ okrog 5. decembra.

VIII.

Gehrter Herr!

Ich habe auf die Gelegenheit gewartet Ihre sichere Adresse zu erlangen um Ihnen einige Exemplare (3 St)⁷³ Ihrer Gedichte zukommen zu machen. Dies geschieht nun jetzt.

⁶⁷ Naročil se je šele na Novice za december. Gl. Levstikova pisma, 261.

⁶⁸ Gl. poštna pečata na Levstikovem pismu Stritarju: Olomuc 19. DEC.; Laibach 26. DEC.; ib. 263.

⁶⁹ Gl. poštna pečata naše št. XI: Wien 30. 1. Laibach 4. Feb.

⁷⁰ Stritar, Zbrani spisi VII, 152–3.

⁷¹ Slodnjak sodi, da je pisava najstarejšega dela ohranjenega rokopisa Martina Krpana najbližja Levstikovi pisavi iz leta 1855; Levstik, Zbrano delo III, 409.

⁷² Levstik, Zbrano delo III, 250, 437.

⁷³ (3 St) je prečrtano.

Daß ich die Gedichte ohne Ihren Wunsch zu befriedigen nicht Ihnen zur Correctur eingesandt habe, sind viele Ursachen vorhanden; ich habe lange Ihren Aufenthalt nicht⁷⁴ gewußt, auf eine Correctur, die wahrscheinlich verloren ging, habe ich die längste Zeit gewartet, aber keine rückerhalten ect.⁷⁵ und so habe ich die Poesien ausgedruckt, so gut es ging; wenn bedeutende Fehler vorkommen, trag ich dennoch keine Schuld. Gegen alle meine Erwartung, geschah noch, bei der Vorlage der Pflichtexemplare, eine Einsprache der h. Polizeibehörde gegen das Gedicht „Na vsih svetnikov dan“ u. „Študentovska zdravica“, die vor lauter Ängstlichkeit bis zum Statthalter gelangte, und endlich nach einigen Debatten, beseitiget, und das ganze, wie es gedruckt war, belassen blieb!

Ich habe das Werkchen auf Anrathen des H. Dr. Bleiweis dem H. Dežman zu einer kritischen Besprechung übergeben, bis nun aber noch nichts erfolgt. Betreff der Abnahme kann ich bis jetzt nichts sagen, ich habe aus Vorsicht auch nur 500 Ex. aufgelegt, und war sehr überlegt, wie sie eine kleine Ueberzeugung aus der oben angeführten Calamität leicht ersehen können.⁷⁶

Koliko izgovorov malovestnega založnika! Da je samo čakal na „točen naslov“ in da ni poslal korektur, ker dolgo ni vedel za Levstikovo bivališče! V vsakem pismu je Levstik vedno navedel točen naslov, le približno 14 dni, kolikor je pač trajalo potovanje iz Lašč v Olomuc, Brno in na Dunaj, je bilo Levstikovo bivališče Blazniku neznan. Verjetno je in ne dvomimo, da je Blaznik poslal korekturo druge pole v Lašče ob koncu avgusta, ko je bil Levstik že na poti in se je druga pola izgubila, a za tretjo, četrto, peto in šesto polo je imel Blaznik natančne Levstikove naslove v rokah.

Že iz Levstikovega pisma Stritarju (18. decembra 1854) smo vedeli, da so „Pesmi“ prebile dve cenzuri „pri policiji in pri poglovarji“, bolj natančno nam je povedal šele Blaznik, da je policija ugovarjala „Študentovski zdravici“ in pesmi „Na vsih svetnikov dan“, da pa je namestnik, grof Gustav Ch o r i n s k y, dal „Pesmim“ aprobacijo.

Avstrijski tiskovni zakon iz leta 1852. je namreč določil, da mora tiskar od vsakega neperiodičnega tiska izročiti en izvod oni oblasti, ki skrbi za javni red in mir, in v krajih, kjer je državno pravdnštvo, tudi temu eden izvod. Te izvode je moral tiskar izročiti tri dni pred izdajo ali razpošiljanjem. Ker smo ugotovili prej, da so „Pesmi“ prišle v javnost 13. novembra in ker je verjetno trajalo razpravljanje pri policiji in namestništvu najmanj teden dni, ako ne več, smemo sklepati, da so bile „Pesmi“ dotiskane

⁷⁴ nicht je pozneje vrinjen.

⁷⁵ težko čitljivo, morda tudi kako drugače.

⁷⁶ Koncept v gotici, Dežmanov priimek v latinici.

že v zadnjih dnevih oktobra ali prav prve dni novembra. — Aktov o policijskem ugovoru in odločitvi namestništva nisem mogel najti.

Tudi o Dežmanovi kritiki „Pesmi“ smo vedeli iz Levstikovega pisma Stritarju (18. dec. 1854): „... G. Dežmana lepo pozdravim. Rad bi njegovo kritiko bral...“⁷⁷ Dežman je res začel pisati kritiko o „Pesmih“, ohranila se nam je v njegovi zapuščini v ljubljanskem narodnem muzeju, ni je pa dovršil in za tisk pripravil pač zato, ker ga je prehitela konfiskacija „Pesmi“ na gimnaziji in njih zapora pri založniku. Dežman je vedel, da Bleiweis ne bo objavil kritike o knjigi, ki jo je ljubljanska duhovščina pregnala s književnega trga. Dežmanov koncept se glasi:⁷⁸

IX.

Pesmi. Zložil Levstik.

Mladi pesnik v krasnem „Vvodu“ teh poezij poje, kako mu je nebeški mladenč citre podal, rekoč:

„Spoznane so goreče želje tvoje,
„I tvojih pers zastojn ni bil plamen,
„Kar želel si, prejmi iz roke moje!
„Ko tajal bo ti serce žar ognjen,
„Poprimi strune, vlivaj glase vanje,
„Veselje i britkost i svoje sanje,
„Bez skerbi zaupuj jim vsaki čas!
„One ti bodo solz oči sušile,
„Kozarce s taboj bodejo praznile,
„Ljubezni tvoji pesojale glas!“

De se je Levstik tega sporočila zvesto deržal, de se v njegovih pesmih izvirnost misel, rodovitnost domišlij, lahkost v izpeljavi, gibčnost in krepost jezika lepo vjemajo, to spričo mu mora tudi nar ojestrejši presojevalec dati. Posebno se je varno ogibal stranskih pot, na ktere mladi pevci radi zahajajo, namreč: sužnega posnemovanja, občutljivega tugepolnega zdiho- vanja, pri katerem se je že tisuč i tisuč serc scedilo, in gromonosne plohe, ktere konec je večidel — blatna luža. Ako se v Levstikovih poezijah tudi tu in tam kakšen oglas ptujih pesem zasledi, je on tako posnemal, de s tem izvirnost njegove poezije ničesar ne zgubi. V izgled omenimo lepo balado „Povodna deklica“, v kateri se je po znanim „Erlkönig“ ravnal. Med vsemi bi nar višej cenili mične pesmice: „Mlinarica“, „Razglašena skrivnost“ in „Spijoča deklica“ v oziru pravega slovenskega duha, v katerem so zložene. V njih je Levstik serpske ženske pesme kaj srečno posnemal. Tudi pesmi

⁷⁷ Levstikova pisma 265.

⁷⁸ Prvi del sem sestavil iz dveh inačic, od katerih je ena zaključena in šifrirana z D. Drugi in tretji del sta uvoda, ki jih Dežman ni nadaljeval.

židane volje bojo mnogim dopadle. „Na vsih svetnikov dan“ in „Študentovska zdravica“ ste po značaju nemških „Burschenlieder“ zloženi... To bo vsakimu bravcam posebno všeč, de Levstik tako poje, kakor mu je od neba dano, de se v njegove pesme nesrečno tihotapstvo še ni vrinilo, de so zerkalo duše, ktera se z veselimi veseluje, in ako bi mu kdo to veselje z ojstrim ogovorom kaziti hotel, bi zavrnili:

Pusti peti mojga slavca
kakor sim mu gerlo vstvaril.

De Levstik tudi v pravem duhu pobožnosti pesme zlagati zamore, nam spriča njegova že lansko leto v koledarčku natisnjena „Božična“.

Pušice, ki se v ti zbirki znajdejo nimajo nobene posebne cene. Daljši zabavljica „Ježa na Parnas“ je kaj smešna. Cela menažerija žival živalskih jezdecov se na Parnas pripravlja. Tu in tam pesnik čez to, kar se spodobi, seže, kar se le s tem zagovarjati da, da se v tej baži poezije tudi marsktero zarobljeno povedati sme. Vender smo med pevci „servile pecus imitatorum“ pogrešali. Sicer se najde tudi Komar in Komarski. Le svetovali bi mladimu pevcu, da bi se preden se na to pot poezije poda kožo tako vstrojit, de ga tudi pikanje komarjev ne bo nadlegovalo. D.

Brali smo uni dan neko pesem od vožnje slovenšne v letošnjem koledarčku, v kateri g. Znojemski nekdanjo vožnjo takole naznači:

Kdaj so počasi jo
Vlekli volički,
Zdaj jo pa peljejo
Čili konjički.

De to ne le od slovenšne ampak tudi od Poezije velja, spričajo nam Levstikove poezije. Nekdaj se slovenska mladina k večim pozdignila vsako leto enkrat iskric vdanosti svojim učenkam na svitlo dat, zdaj pa že cel zvezik poezij se nam ponudlo, v katerim vse drugo zastonj išeš kakor iskric vdanosti. Tu beremo

Pa v celi tovaršii
Moj glas je spoštovan,
Če rečem: Vino pimo!
Pijemo ga ves dan. (43)

Nekdaj se je slovenski učenec srečniga cenil ako je v „Illyrisches Blatt“ prvi izdelk pevskiga duha to se ve v nemškim jeziku brati zamogel. Narveči slava je tistiga doletela, komu je bila od cele šole slava podelena, o svetim Janezu Kersniku v slavo preljubljeniga studentovskega očeta „iskrice ljubezni“ zapeti. Tisti časi, v katerih se je slovenska pesem k večim

k zahvali učencov proti svojim učenikam povzdigniti zamogla, so minuli, in krepkejši duh tudi slovensko mladost navdihuje. Priča tega so nam Levstikove poezije. Od njih velja kar je Vodnik rekel, Ni žvenka ni cvenka, Pa bati se nič živi se brez plenka, O petju ko tič. To je prava študentovska poezija. Marskteri moralist bi vtegnil predmete teh poezij ojstro grajati. Pa odgovorili bi mu z Prešernom: Pusti peti mojga slavca kakor sim mu gerlo vstvaril. In zares kdor tako resnično peti zamore, komur tako gibčno jezik iz ust teče, kot g. Levstiku, temu se tudi zapernese ako učasih, ako od bokalov in drugih homatij kaj več zapoje, kot se v šolah mladenču spodobi.⁷⁹

O konfiskaciji „Pesmi“ na gimnaziji in o njih zapori pri založniku je Stritar poročal Levstiku v pismu, ki se nam ni ohranilo, nadomestijo nam ga sledeči odlomki iz Levstikovih pisem:

„... Vsega tega, kar se je po šolah zgodilo, utegnila bi Jelenčeva sicer dobra ali nevedna volja prvo kriva biti. Vender bi se ogenj gotovo ne bil razkuril, ako bi ga ne bil Globočnik podpihal i raznel. Ako se ravno hvali Nečásek, da je on s a m tehtal, mogel bi vsaki neumen biti, kdor bi mu verjel. Kdor če pismene reči soditi, mora jezika do dobra gospod biti, kar pa Nečásek gotovo ní, kakor ves svet dobro vé. Brodnikova sodba mi je dim! Zavid i serd mu je navdihovala besede gemein i carnalisch!... Vončinata ne poznam, ali Bog mu pošlji svojega duhá! Metelkotova sodba je sodba slovničarja... Veseli me Dežmanova i Rajhelnova kritika, tudi Petrucci se je obnesel, kakor gre možu, akoravno sicer ni dostikrat mož. Čez vse pak me je ganila ljubezen g. g. študentov do mojih poezij...“⁸⁰

„... Sie (i. e. „Pesmi“) wurden von einem Supplenten, der zugleich Pater ist, am Gymnasium zu Laibach als Vorlesebuch eingeführt, aber die Folge davon war eine traurige. Die am Gymnasium bethätigte übrige Geistlichkeit erhob einen grässlichen Sturm und brachte so weit, dass in allen Gymnasialklassen die Exemplare, welche sich die Studenten angeschafft hatten, öffentlich konfiscirt wurden...“⁸¹

Po spominu in nekoliko idealizirano je Stritar vso zgodbo opisal še enkrat po Levstikovi smrti:

„Pesmi njegove (t. j. Levstikove) so bile v tem prišle v Ljubljani na svetlo. Zastonj bi vam ... popisoval, kako so bile te pesmi vzprijetе, sosebno med mladino med nami ... kako hlastno smo zgrabili, kako slastno smo brali drobno knjižico: Levstikove pesmi. To vam je bil pravi prevrat v šoli. Druge knjige so imele mir tisti čas, kakor o počitnicah, doma in v šoli. Tudi v šoli;

⁷⁹ Pri objavi sem zamenjal Dežmanovo obliko Leustik z Levstik, dodal sem nekaj izpuščenih ločil, znakov nad š, ž in č, spremenil v zadnjem stavku „kot bi v šolah“ v „kot se v šolah“ in kake druge malo pomembne pisne napake.

⁸⁰ Levstikova pisma, 261—2.

⁸¹ o. c. 124—5.

kamor si pogledal, videl si tisto rdečkasto knjižico v rokah. Ta je bral zase, ta drugemu. Učili so se pesmi na pamet in deklamovali jih v slovenski uri. Ali to se ni videlo rado.

Bilo je tedaj v Ljubljani nekoliko mož, seosebno duhovnih gospodov — eden na gimnaziji naši — ki niso bili tako navdušeni za mladega pesnika. Ne samo to; v slepi gorečnosti svoji in bogoslužnosti so videli v nevarnosti domovino in vero! Delati je bilo treba, in delali so urno!

V gimnazijo je udarila prva strela. Nekega dne pride naš vodja v razred... Bil je dober človek, ali brez volje. Voljo, krepko voljo je imel — zase in zanj — gori v misel vzeti gospod, pravi vodja; vse se je sukalo po njegovi volji... Vodja... vpraša, kateri izmed nas imajo Levstikove pesmi. Oglasimo se z nekim veselim ponosom — bila nas je velika večina. Mož si zabeleži imena, nato nam ukaže z uradno strogim glasom, da naj prinesemo drugi dan vsi svoje izvide... Drugi dan pride zopet ter bere zaporedoma zabeležena imena; in kakor je bil kateri poklican, korakal je možko s svojim Levstikom v roki proti katedru ter položil ga krepko nanj...

Po šoli smo šli naravnost v tiskarno, kjer se je prodajala knjiga. Dva... hitela sta nekoliko pred nami... kar nam prideta naproti od tiskarne: „Nič več Levstika, vse razprodano!“... Ali nič res, nič ni bilo vse razprodano, kakor smo zvedeli skoraj pozneje. Udarila je bila druga strela, sedaj v tiskarno! Možu se je bilo reklo kratko in odločno: „Ali Levstika v zapor, ali pa ne bode več zaslužka od nas!“... Da si ohrani zaslužek, zaprl je Levstika in zapečatil...“⁸²

Opisi ljubljanskih dogodkov potrebujejo le malo komentarja. Suplent-duhovnik, ki je rabil Levstikove „Pesmi“ kot šolsko čtivo, je bil Janez Jelenc.⁸³ Po odhodu profesorja Šolarja je poučeval slovenščino v prvem, drugem, tretjem in šestem razredu.⁸⁴ V prihodnjem šolskem letu ni bilo več Jelenc na gimnazijo, postal je „informator“ (domači učitelj) pri namestniku grofu Chorinskem. Anton Globočnik je bil gimnazijski katehet, duhovnik-suplent Anton Brodnik je poučeval latinščino, nemščino in matematiko. Leo Vončina pa ni poučeval na gimnaziji, bil je profesor kanoničnega prava, cerkvene zgodovine in patrologije v semenišču. Ostali duhovniki-profesorji so bili še slovničar Franc Metelko, geograf Blaž Kocen, ki je pa veljal za svobodomiselnega duhovnika,⁸⁵ in suplent Josip Kogej. Prvi vihar je dvignil in podkuril Globočnik, pridružil se mu je Brodnik, Kocen jima verjetno ni sledil, kakšno vlogo so igrali Metelko, Kogej in Janez Poklukar, ki je poučeval vzgojeslovje kot prost predmet,⁸⁶ ne vemo. Za Levstika so se postavili profesorja Karel Reichel, klasični

⁸² Stritar, Zbrani spisi VII, 150—2.

⁸³ Slodnjak, SBL I, 652.

⁸⁴ Šolar je poučeval slovenščino v drugem, četrtem, petem in šestem razredu le do 14. novembra 1854 in torej še ni mogel rabiti Levstikovih „Pesmi“. — Program ljubljanske gimnazije 1855, 20.

⁸⁵ Rus, članek Kocen v SBL I, 480.

⁸⁶ Učitelji prostih predmetov so imeli pri konferencah posvetovalni glas.

filolog, Peter Petruzzì, ki je poučeval nemščino, grščino in kot prosta predmeta italijanščino in francoščino, ter K. Dežman, ki je poučeval kmetijstvo kot prost predmet.⁸⁷ O ostalih profesorjih-laikih ne vemo ničesar.

Ali je bil katehet Anton Globočnik res tako mogočen gospod, da je ustrašoval vodjo, mu vsilil svojo voljo in ga prisilil, da konfiscira „Pesmi“? Kakšne pravice so tedaj imeli gimnazijski kateheti in kako je bilo z versko vzgojo?

Na ta vprašanja nam odgovarja ministrski ukaz, ki je izšel 16. januarja 1854⁸⁷ in ki opominja, da mora verska misel in verski duh pronikniti vso organizacijo gimnazij, da bodi najvažnejša osnova vzgoje verski pouk in najbolj odlična naloga ravnatelja, da prilagodi delovanje vsega učiteljstva temu cilju. Med šolskim letom naj kateheti pri konferencah ali v zaupnih pogovorih z ravnateljem povedo svoja opazovanja in želje glede versko-naravnostnega stanja zavoda in naj omogočijo s skupnim delom resnično krščansko vzgojo.

„Pokristjanje“ vsega gimnazijskega pouka — tako nadaljuje ministrski odlok — pa ni odvisno samo od verskega pouka, ampak nič manje od duha, v katerem se poučujejo vsi drugi predmeti. In zato so škofje z ukazom od leta 1822. dobili nadzorstvo vsega pouka, ki ga more vršiti vsak škof sam osebno, ali ga poveriti zastopniku, ki mu je prosto prisostvovati pouku vsakega predmeta.

Ko je torej Anton Globočnik dvignil obtožbo proti Levstikovim „Pesmim“, se je mogel opirati na najnovejši ministrski odlok in se sklicevati na svojo pravico in dolžnost, da čuva kot katehet najvišje cilje „pokristjanjenja vsega gimnazijskega pouka“. To je bilo v času, ko je med 266 ravnatelji avstrijskih gimnazij bilo 181 duhovnikov (Československá vlastivěda VII, 445).

Ko so uklonili mladega suplenta Jelenca, gimnazijce in Blaznika, so izbojevali še tretjo zmago:

„Da sich der... Verfasser (Levstik) im f. E. Seminär zu Olmütz... befand, so schrieb ein Pater von Laibach einen Brief mit einem beigeschlossenen komentirten Exemplare seiner Gedichte an den Seminärvorsteher. Im Briefe standen unverschämte Lügen, dem Werke wurden die skandalösesten Blasphemien aufgebürdet. Der Vorsteher drang auf Widerrufung der Gotteslästerungen. Der Verfasser erklärte umsonst, dass das Werk die Censur mit Ehren bestanden, dass diese Denunziation eine abschenliche Lüge sei. Er versteht unsere Sprache nicht und glaubte dem Briefe jeden Strich, dem Verfasser nichts. Die Folge davon war, dass er das Seminär verließ, weil er sich zur Widerrufung nicht bequemen konnte...“⁸⁸

⁸⁷ Marenzeller, št. 489.

⁸⁸ Levstikova pisma, 125.

Tako so se maščevali pigmejci nad pesnikom, ki se je bil predrznil, otresti se njihovega varuštva in nadzorstva in ki je bil svojo pot usmeril v širši svet.

Ali se je Globočnik in njegov krog zadovoljil s temi zmagami? Aktov sicer res še nimamo, a 15. januarja 1855⁸⁹ je izdalo ministrstvo odlok, ki je bil naslovljen na namestništvo kranjske dežele in ki opozarja, da se je treba takoj zaupno pogovoriti s šolskim nadzornikom, kadar opazijo veroučitelji ali škofovi odposlanci napake ali nepravilike pri verskem razvoju ali verski okrepitvi šole. Ne zadošča, da bi šele ob koncu šolskega leta o teh stvareh razpravljali, ne da bi takoj dosegli dejstva in prilike in se zaslišali udeleženi profesorji.

Ali ne zveni ta odlok kot zadnji zmagoslavni klic kateheta Globočnika in njegovega kroga?⁹⁰

Ko je Levstik zvedel za dogodke na ljubljanski gimnaziji in o zapori svojih „Pesmi“, je pisal Blazniku. Upal je še v Blaznikov pogum in v Bleiweisovo objektivnost, da bosta branila njega in njegovo delo. A Blaznik in Bleiweis nista bila moža, ki bi se upala zameriti gimnazijskemu katehetu Globočniku in njegovim somišljenikom, ki so bolj goreče kot policija in bolj goreče kot sam cesarski namestnik čuvali javni red in moralo. Molče sta zaklenila Levstikova pisma v svoje miznice.

X.

v. Olmüz
17 Dec. 1854.

Euer Wolgeborn!

Zu meinem größten Leidwesen erfuhr ich die tragische Geschichte meiner Gedichte. An der ganzen Sache ist der Globočnik Schuld. Doch feige⁹¹ gehandelt scheint es mir das Werk von der Öffentlichkeit zurückzuhalten. Was riskiren Sie dabei? Hat es bei der Polizeibehörde nicht die Schwitz-Zeit ehrlich, wenn auch mit Not, ausgehalten? War es nicht beim Statthalter selbst? Wo sind denn die religiös und moralisch verderblichen Maximen, die man mir vorwirft? Lassen Sie das Werk der Welt, und ich bürge Ihnen, daß es in Kürze die zweite und vielleicht noch mehrere Auflagen erleben wird! Gedenken Sie es aber zurückzuhalten, so sagen Sie gefälligst auf wie lange? Denn ich bin dabei eben so gut benachtheiligt, als Sie, wenn nicht noch⁹² mehr! Wieviele Exemplare sind noch vorhanden?

⁸⁹ Marenzeller, št. 179.

⁹⁰ Seveda ne izključujem možnosti, da se ta odlok tiče kakega drugega primera iz prejšnjega šolskega leta 1853—54.

⁹¹ Prvotno: *als feige*.

⁹² *noch* je pozneje vrinjen.

Die Geschichte der Litteratur beweist Ihnen zur Genüge, daß die Buchhändler von, sei es gerecht oder ungerecht verschrienen Werken, den größten Profit zogen. Mein Werk ist ungerecht, aber zu Ihrem Vortheile verschrien, denn es hat die Aufmerksamkeit auf sich gezogen und wird desto mehr Absatz finden. Ich hatte an H. Dr. Bleiweiß zweimal geschrieben, bevor ich diese Niederlage erfahren hatte, aber ich erhielt keine Antwort. Ich glaube, in Laibach meint man, ich sei schon im Anathem!

Wollten Sie also den H. Dr. Bleiweiß gefälligst fragen, ob er in die „Novice“ eine Apologie unter⁹³ meinem eigenen Namen aufnehmen will, und mir in dieser ganzen Angelegenheit so bald als möglich antworten.

Mit Achtung

Ihr ergebener
Levstik⁹⁴

Dober mesec kasneje je moral Levstik zapustiti olomuško semenišče. Odšel je na Dunaj, kjer sta mu težak položaj in negotova bodočnost narekovala 30. januarja 1855 dvoje pisem. Eno pismo je naslovil Vaclavu Hanku in mu ponudil za „spodoben honorar“ slovenski prevod kraljevdvorskega rokopisa; drugo pismo je poslal Blazniku v Ljubljano:

XI.

Wien am 30. Jänner 1855.

Euer Wolgeborn!

Es ist schon eine geraume Zeit, als ich Ihnen den letzten Brief schrieb, aber Sie würdigten mich keiner Zeile! Ich wiederhole meine damalige Anfrage: Was gedenken Sie mit den versiegelten Exemplaren? Wie lange wollen Sie den Verkauf des Werkes unterdrücken? Das Werk hat die Censur bestanden, die Anfeindungen giengen nur von Seiten meiner Feinde aus, und die Gedichte sind nicht offiziell cassirt. Glauben Sie, daß Sie Ihre Aufgabe schon durch das Honorar,⁹⁵ daß Sie mir auszahlen, Genüge geleistet? Ich bin jetzt in Wien und habe mich dießfalls mit Männern vom Fache besprochen und in Erfahrung gebracht, daß Sie verpflichtet sind, das Werk zu veröffentlichen sobald es nicht offiziell unterdrückt wurde, was, wie Sie am besten wissen, nicht der Fall gewesen ist! Wollen Sie sich ganz aus dem Handel ziehen, so treten sie die „Pesmi“ an die Buchhändler in Laibach und in den Provinzen ab, und⁹⁶ Sie sind gegen alle

⁹³ morda prvotno mit.

⁹⁴ Razen imen vse v gotici.

⁹⁵ Najprej je napisal Levstik: *Exen*

⁹⁶ Prvotno začetek besedice: *dann*.

Seiten geschützt, wollen Sie aber auch das nicht, so weiß ich, was ich thun soll. Schreiben Sie baldigst, widrigenfalls wird das Schweigen auf diesen Brief meinerseits so betrachtet werden, als würden Sie die Schritte,⁹⁷ die ich zu machen gedenke, im Voraus billigen!

Mit Hochachtung

Euer Wolgeborn ergebenster

Levstik⁹⁸

Adresse: Franz Levstik in Wien Landstrasse, Untere Reisnergasse,
H. No 497, ⁹⁹ II Stock Thür No 22.

Naslov: v. Wien Sr. Wohlgeborn Herrn Herrn Josef Blasnik Buchdrucker
in Laibach (in Krain)

Poštni pečati: Wien ³/₁ 6 A. L...31. Jan. ... ¹/₂ | Laibach 4. Feb.
B. H. Bruck a. M. ³/₂

To pismo je vendar podžgalo tudi Blaznika, mož se je ustrašil Levstikove grožnje, da bo smatral njegov molk kot odobritev vsega, kar namerava v tej zadevi še storiti, zbal se je pač, da bi Levstik pripravil novo izdajo „Pesmi“, zato je v odgovoru krepko zagovarjal svoje založniške pravice. Ohranjena sta nam koncept in originalno pismo. Koncept¹⁰⁰ se glasi:

XII.

Hr. Franz Levstik, Landstraße, Untere Reisnergasse, 497, II. St.

Thür Nr. 22, in Wien.

Es darf Sie nicht wundern, daß ich¹ Ihr Schreiben vom 17. X ber. v. J. unbeantwortet ließ, denn, wenn ich in demselben deshalb² einer feigen Handlung beschuldigt werde, weil³ ich ein Werk der Öffentlichkeit entzogen haben sollte⁴, über welches ich das volle Recht habe⁵ zu schalten und

⁹⁷ Pred Schritte stalo prvotno: *zugesehenden*.

⁹⁸ Samo imena v latinici, vse drugo v gotici.

⁹⁹ Prvotno je napisal L. drugo hišno številko.

¹⁰⁰ Original je objavil Žigon, Carniola N. v. III, 162. — Objavljam koncept zato, da je gradivo, kolikor ga hrani arhiv Blaznikove tiskarne, podano v celoti.

¹ Sledi prečrtan *ih*.

² *deshalb* pozneje vrinjen.

³ *weil* popravljen iz prvotnega *daß*.

⁴ *entzogen haben sollte* se je glasilo prvotno: *entziehe*.

⁵ *habe* je pozneje vrinjen in zato

walten,⁶ wie es mir beliebt, muß das Gefühl eines Mannes wohl tief verletzt werden, dem das Wort *feige* nur durch die Handlungen anderer bekannt ist.

Zu dieser heutigen Antwort auf Ihre neu aufgestellte Logik, daß „wenn ich Ihnen nicht baldigst schreibe, Sie dieses Schweigen von Ihrer Seite so betrachten werden, als würde ich die Schritte die Sie zu machen gedenken, im Voraus billige“, (wahrlich viel verlangt)⁷ bewegt mich nur die Erklärung; daß ich laut Vertrag Ihre Gedichte, ohne einer weiteren Beschränkung in mein volles⁸ Eigenthum, gegen den Erlag von 35 f. übernommen habe, daß ich dieselben auch der Öffentlichkeit nicht entzogen habe; indem ich von der Auflage von 550⁹ Ex. 53¹⁰ Ex. verkauft habe, die übrigen 447 Ex. aber so lange nicht verschleißen oder an Jemanden abtreten werde, als es mir beliebt wird, auch Niemandem darüber eine Rechenschaft zu geben habe,¹¹ und daß, falls es Ihnen einfallen dürfte, in mein Verlagsrecht wie immer geartet einzugreifen, ich auch¹² wissen werde was ich zu thun habe.

Um Ihnen aber zu beweisen, wie wenig mir an Ihren Gedichten liegt, und weil ich Gewissensbisse fühle Ihnen dafür nur elende 35 f. Honorar¹³ ausbezahlt zu haben, so bin ich erböthig Ihnen gegen Rückerstattung dieses Blutgeldes das Manuskript wieder abzutreten.

6. febr. 1855.¹⁴

Ko je Blaznik pisal koncept, mu je delalo posebno težavo število natisnjenih in prodanih izvodov. Prvotno in zdaj nečitljivo število natisnjenih izvodov je s krepkejšimi potezami spremenil v 500, to število je pozneje prečrtal in napisal nad vrsto 550. Prvotno število prodanih izvodov je bilo 93, kar je spremenil s krepkejšimi potezami v 53. Število neprodanih izvodov, namreč 447, je pustil nespremenjeno in ne odgovarja končni redakciji, ker je $550 - 53 = 497!$ Ko je Blaznik prepisoval pismo na čisto, je moral to neskladnost opaziti in je znižal število natisnjenih izvodov zopet na 500. Prikril je tedaj Levstiku natančno število natisnjenih in prodanih izvodov, ki ga pa izvemo iz Blaznikovega obračuna, ki je bil verjetno sestavljen kmalu po konfiskaciji:

⁶ po *walten* prečrtan *habe*.

⁷ (*wahrlich viel verlangt*) pripisano nad vrsto, med prvo in drugo besedo do nečitljivosti prečrtano: ... *Ihnen(?)* ...

⁸ Nad črto do nečitljivosti prečrtana besedica.

⁹ Prvotno število nečitljivo, 500 prečrtano in nad vrsto 550.

¹⁰ Prvotno: 93.

¹¹ *auch* do *habe* nad vrsto.

¹² *auch* nad vrsto.

¹³ Sledi prečrtan *be*.

¹⁴ Razen dveh imen v naslovu vse v gotici.

XIII.

Levstik's Gedichte.

Auflage 550 Ex. kosten	82.30
Honorar	35.—
224 Ex. Einband à 3 kr	11.12
	<hr/>
	128f42
Verkauf 100 St à 30 kr.	50.,—
	<hr/>
	78f42

Z Blaznikovim pismom od 6. februarja 1855 še ni bilo zaključeno dopisovanje med njim in Levstikom radi „Pesmi“. Na ponudbo slovenskega prevoda kraljedvorskega rokopisa, je odgovoril V. Hanka Levstiku 7. februarja in želel dobiti njegove „Pesmi“: „Ten svazček Vašich slovenských básní bych rád měl, neboť od Vás nic jiného neznám, než Božičnu i Dekle i Ticu...“¹⁵

Levstik je hotel ugoditi Hankovi želji in prosil Blaznika, naj mu pošlje vsaj še eden izvod. Na tri pisma mu Blaznik sploh ni odgovoril, šele na četrto mu je odvrnil, da so vsi izvodi pod pečatom in da ne more nihče dobiti nobenega izvoda.¹⁶

Iz korespondence med Levstikom in Blaznikom iz dobe „Pesmi“ nam manjkajo torej danes še sledeči kosi: Blaznikov billet, s katerim je poslal Levstiku korekturo prve pole, in Levstikov odgovor na ta billet. Štiri Levstikova pisma Blazniku z Dunaja, napisana med 10. februarjem in 20. aprilom 1855, ter Blaznikov odgovor, ki je prišel na Dunaj najkasneje 20. aprila, torej pet Levstikovih pisem, dvoje Blaznikovih, skupno sedem kosov.

Levstik je mislil še aprila 1855 na drugo izdajo svojih „Pesmi“ in vprašal tudi Hanka, ali bi jih bilo mogoče tiskati v Pragi; odgovora najbrže ni prejel. Čez par tednov ga je pregnalo pomanjkanje z Dunaja v domovino, kjer pa ni več mogel misliti na to, da bi našel tako pogumnega tiskarja, ki bi se upal založiti novo izdajo „Pesmi“ proti volji ljubljanske duhovščine.

Skoraj dvanajst let je imel Blaznik Levstikove „Pesmi“ pod zaporo, 1866. leta je prodal vse izvode, ki so mu bili ostali, Wagnerju, ki jih je začel prodajati 21. marca.¹⁷ O prodaji se nam je ohranil Blaznikov račun:

¹⁵ Grafenauer, ZMS XI, 271.

¹⁶ Levstikova pisma, 126.

¹⁷ Grafenauer, ZMS XI, 274.

XIV.

Levstik's Gedichte. Pag. 29¹⁸ de 1854.

550 Ex. Auflage kostete 82.¹⁹30 CM. . . . 86 f 60
noch Vorrath. 100 Ex. gebunden Preis . . . 40 f CM

320 „ ungebunden

Gegen 100²⁰ f. bin ich bereit diese 420 Ex. abzugeben.

kommt das Ex. auf fast 25 kr²¹

Preis à 70 kr — Vorthail 100 f²²

(*Ves ta odstavek je dvakrat prečrtan*)

Diese Gedichte verkauft an H. Otto Wagner, Buchhändler hier, um 80 f. laut Wechsel, zahlbar am 28. Februar 1867.

Laibach, am 17. März 1866.

Jos. Blasnig.

K vprašanju nove bolnišnice

Milan Sever

Kot zrel političen narod moramo imeti vse panoge svojega življenja dobro organizirane, tako upravo, šolstvo, promet, obrambo itd. In skrb za naše narodno zdravje je del naše socialne politike. Dobro moramo organizirati obrambo proti raznim socialnim in drugim boleznim in to praktično po bolnicah, ambulancah, zdravstvenih domovih, teoretično po inštitutih, na fakulteti in s tiskom. Zato si pa pod naslovom nove bolnišnice, o kateri toliko govorimo in pišemo in za katero se sedaj borimo, ne zamišljamo navadnega „špitala“ v starem smislu, ampak povsem moderno osrednjo zdravstveno institucijo za ves teritorij, na katerem prebivajo Slovenci.¹ Poleg tega, da bo bodoča bolnica skrbela za prenovitev in ohranitev naše sile, bo skrbela za potrebni zdravniški in strežniški naraščaj ter na podlagi znanstvenih raziskovanj po inštitutih in statističnega materijala vnaprej branila pred vsemi eventuelnimi sovražniki našega zdravja. Skratka, ona bo slovensko zdravstveno središče.

¹⁸ 2 popravljen iz 1.

¹⁹ Prvotno: 83.

²⁰ Prvotno: 80.

²¹ Pred 25 kr prečrtano: 20 kr.

²² Prvotno: 80.

¹ Boj za moderno bolnišnico smatramo za tako važnega, da objavljamo prvi velikopotezni načrt take bolnišnice, ki hkrati s tem občutnim našim zdravstvenim vprašanjem rešuje tudi vprašanje popolne medicinske fakultete.